

Verslag kennissessie gezondheid, milieueffecten en omgeving

Datum: 25.05.2022
Auteur: Marc Rijnveld
Locatie: Hanzepand Doetinchem

Introductie

Dit is een beknopt verslag van de kennisbijeenkomst over de gezondheids- en milieueffecten van windturbines. Het is een toelichting op hoe dat in besluitvorming in Nederland een plek krijgt via normstelling en procedurele verplichtingen. Marjolein Pigge van Pondera Consult heeft op uitnodiging van de KBG en Greentrust de toelichting gegeven.

Er is een opname van deze bijeenkomst beschikbaar en een presentatie. Dit verslag geeft een beknopte weergave van de sessie en de vragen die zijn gesteld. Het is geen volledige weergave van de opname. **LET OP:** de opname is alleen bedoeld voor leden van de KBG. Dit ter bescherming van het open gesprek en veiligheid van de deelnemers (om te voorkomen dat je werkgever/partijlid/familie/buren/sportmaten je aanspreken op vragen die je stelt of informatie die je deelt in deze groep).

Het doel van deze kennissessie is om de werkgroep gezondheid van de KBG van informatie te voorzien over de manier waarop rekening wordt gehouden met de gezondheid van omwonenden bij de bouw van windturbines op land.

Besproken onderwerpen

- MER-procedures, NRD en milieueffecten
- Geluid en slagschaduw (normen, Nevele-arrest, stand van zaken in Nederland)
- Gezondheid vs. windturbines (laagfrequent geluid, e.d.)
- Woongenot en waardedaling van woningen (niet aan toegekomen, wel in de sheets)

MER-procedure (milieueffectrapportage)

Doel van de M.E.R. is het milieubelang volwaardig te laten meewegen bij de vaststelling van plannen en besluiten van de overheid over initiatieven en activiteiten van publieke en private partijen die kunnen leiden tot belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu. De MER-procedure is gekoppeld aan de procedure die moet worden doorlopen voor het betreffende plan of besluit.

In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) wordt de scope van de Milieu Effect Rapportage (MER) bepaald. De KBG kan hierover adviseren wat er moet worden onderzocht. Bijvoorbeeld voor geluid niet alleen kijken naar de belasting op de gevel, maar ook naar het aantal gehinderden. In een MER worden alternatieven naast elkaar gezet.

Vragen en antwoorden

- V: Wat als er meerdere windparken naast elkaar zijn gepland (zoals Bronckhorst)? A: als er een concreet plan ligt dan moet je het in samenhang bekijken in de MER. Met concreet wordt bedoeld dat er een procedure is gestart. Als dat niet zo is, maar over bijvoorbeeld 10 jaar alsnog gebeurt, dan moet het laatste project alsnog rekening houden met het reeds gepland/gerealiseerde project en de cumulatieve effecten te beoordelen.

- Hoe concreet is Bronckhorst? Voor Green Trust is dat nu geen optie. Het is wel een zoekgebied vanuit de RES, maar dat is geen concreet plan omdat er geen aanvraag is ingediend door een ontwikkelaar.
- De raadpleging van de commissie MER is facultatief. Dat is niet altijd nodig, bijvoorbeeld als de ontwikkelaar en de omgeving (KBG) het erover eens zijn dat de opzet van de NRD goed is. Als zaken onduidelijk zijn dan kan je advies vragen. Bij de MER is het wel verplicht om de commissie te raadplegen.
- Constatering: het formele MER-traject start pas nadat de KBG het advies heeft uitgebracht (en nadat er is ingestemd met een principeverzoek). De KBG is in een heel vroeg stadium betrokken.
- Er zijn twee delen MER's: project MER en plan MER. Een plan-MER is in het kader van ruimtelijke planvorming. Het levert een onderbouwing van de locatie. De gemeente is daar het bevoegd gezag voor. Het project-MER gedeelte gaat over het project zelf en de inrichtingsalternatieven (o.a. opstelling van turbines) van een plan.
- V: Wat als er 3 parken zijn in 3 gemeentes (Bronckhorst, Angelo en Doetinchem)? De bevoegde gezagen kunnen gezamenlijk een MER opstellen. Daar moeten zij gezamenlijk over beslissen, maar de Provincie is in principe bevoegd gezag (voor een Windpark tussen de 5 MW en 100 MW). In de praktijk draagt de Provincie het bevoegd gezag meestal over aan gemeenten, als zij daarvoor een verzoek indienen.
- In de NRD worden ook toetsingscriteria vastgelegd. Bijvoorbeeld hoeveel woningen een hogere geluidsbelasting mogen hebben. Mooiste is als die SMART zijn gemaakt. Wie doet dat? Normaalgesproken maakt een initiatiefnemer die niet zelf, maar een adviseur kan daar een voorstel voor doen en bijvoorbeeld ook een KBG.
- In de NRD wordt ook onderzoek gedaan naar natuur, landschap, milieueffecten, archeologie, radarverstoring, etc. Er zijn allerlei onderwerpen die aan bod kunnen komen, als dat nodig is. Ook de opbrengsten zoals vermeden emissies, elektriciteitsproductie, etc. worden onderzocht. Voordelen zijn een belangrijk deel van de afweging en beoordeling van alternatieven.
- Vaststelling van het MER: het is uiteindelijk een onderzoeksrapport dat als bijlage bij het ruimtelijk plan (bestemmingsplan) en de vergunning komt. V: wat heeft dit voor consequenties, wordt het bestemmingsplan al eerder aangepast? A: het MER wordt meestal samen met een bestemmingsplan in procedure gebracht. Een MER kan dienen ter onderbouwing, maar ook andere onderzoeksgegevens. Een MER is niet altijd verplicht bij een windpark. Dat hangt af van de gevolgde procedure, het opgestelde vermogen en het aantal turbines.
- V: wie stelt het onderzoek vast en wie beoordeelt de alternatieven? A: De gemeenteraad stelt het bestemmingsplan vast. Het bevoegde orgaan is eindverantwoordelijk voor het vaststellen van het MER. Maar initiatiefnemer is eigenlijk medeverantwoordelijk voor het opstellen van de MER.
- Alternatieven die niet uitvoerbaar zijn hoeft je niet te onderzoeken. Bijvoorbeeld windturbines met een tiphoogte van 130m, die zijn niet meer op de markt.
- Afkorting VKA betekent: voorkeursalternatief.
- Normen geluid, slagschaduw en externe veiligheid
- Activiteitenbesluit (windturbinebepaling) heeft normen voor geluid, schaduw en veiligheid. Het Nevele-arrest heeft hier betrekking op. De normen zijn niet juist tot stand gekomen want er had een plan-MER voor gemaakt moeten worden. Daarom mogen de normen niet worden toegepast. Overigens staan de normen zelf niet ter discussie in het arrest. Het bevoegd gezag mag zelf (lokale) normen stellen, maar moet die onderbouwen, bijvoorbeeld met een MER. De Rijksoverheid is bezig met de voorbereiding van een MER voor het Activiteitenbesluit (zodat de normen weer algemeen gelden).
- Het WHO-rapport over de gezondheidseffecten van geluid gaat over alle vormen van geluidshinder. Er is te weinig onderzoek gedaan naar de omgevingseffecten van windturbinegeluid. Daarom heeft de WHO een adviesnorm afgegeven voor geluidsbelasting. Gezondheidseffecten van windturbines zijn in Nederland een punt van discussie. (PM deelt het rapport over gezondheid dat in Amsterdam is gemaakt door experts en wat de status quo

weergeeft).

- De KBG is niet gerustgesteld dat er geen gezondheidseffecten zijn. Dit is een aandachtspunt.
- Externe veiligheid: de normering gaat over de kans dat er iets gebeurt op een plek (plaatsgebonden risico), bijvoorbeeld dat een windturbine instort of afbreekt. In het Activiteitenbesluit zijn afstanden opgenomen voor veiligheidsrisico's. Dat heeft te maken met de rotordiameter. De afmeting bepaalt dus de afstand ten opzichte van kwetsbare objecten. In de praktijk bepaalt de geluidsnorm de afstand tot woningen. Voor een bedrijfspan of hoogspanningsmast kan de risiconorm wel de afstand bepalen.
- De nieuwe normen voor gezondheidseffecten zijn nog in ontwikkeling bij de rijksoverheid. Waarschijnlijk zijn eind 2022 de ontwerpnormen wel beschikbaar, maar treden die pas eind 2023 in werking.
- V: worden we voor de gek gehouden met al die complexe normen? A: de normen zijn er om bewoners te beschermen maar ook om ruimte te bieden voor de ontwikkeling van wind. Bij alles in Nederland moet er een afweging worden gemaakt tussen hinder en iets dat je wilt (bijvoorbeeld duurzame energie). Zo is landelijk de afspraak gemaakt dat we 8,09% ernstig gehinderden accepteren. Wegverkeer en vliegverkeer hebben minder strenge normen. Maar windturbinegeluid is continu, dus strenger genormeerd. In het MER wordt naar het cumulatieve geluid gekeken, dus de optelsom van alle geluidsbronnen. Dit wordt allemaal berekend in een geluidsmodel waarin bijvoorbeeld ook de dominante windrichting en snelheid, aanwezigheid van water, samenstelling van de bodem en aanwezige bebouwing worden meegenomen.
- V: als een windturbine meer geluid produceert dan volgens de norm toelaatbaar is, hoe werkt dat in de praktijk? Er zijn voorbeelden dat de Omgevingsdienst er anderhalf jaar over doet om te constateren dat er iets misgaat. A (GT): De norm is formeel een jaargemiddelde, maar daar zit een brongeluid achter. Daar hoeft je geen jaar voor te meten. Het lastige is als de turbine wel aan de norm voldoet, maar omwonenden er toch hinder van ondervinden. Als er echt een mankement is dan zie je een afwijking ten opzichte van andere turbines. Dat kost energieopbrengst en is ook in belang van de ontwikkelaar om op te lossen. Wat doen we als het mis gaat? Welke garanties hebben wij als bewoners? GT en de KBG kunnen hier afspraken over maken in een "sociaal contract." De vraag is met wie. Een beheerorganisatie (coöperatie) ligt voor de hand, maar die is er nog niet. In de praktijk zie je dat er een loket is waar mensen zich kunnen melden. Dat hoeft niet per se via handhaving (omgevingsdienst) te lopen, omdat het lang kan duren. Bij WP Krammer zijn bijvoorbeeld afspraken gemaakt tussen GT en de St. Zeeuws Landschap over het monitoren van vogelslachtoffers.
- Sociaal contract: zouden we daar alle afspraken in kunnen vastleggen? Wanneer doe je dat? Je zou dat in het advies kunnen opnemen dat er voor de fase van exploitatie aanvullende afspraken worden vastgelegd.
- Het jaargemiddelde van 47dB voor de dag en 41dB voor de nacht, wat betekent dat? Het is een jaargemiddelde. Dat betekent dat het op gezette tijden ook luider kan zijn (3 à 4 dB, wat een verdubbeling betekent), of stiller. GT: 47dB geldt voor c.a. 400m afstand en is al veel minder bij grotere afstanden. Er is een regeling die voorschrijft hoe er moet worden gerekend. Het is behoorlijk ingewikkelde materie. Twee nuances daarbij:
 - 47 dB Lden is vergelijkbaar met een feitelijke geluidbelasting van 40dB(A). In de Lden zit namelijk al een straffactor voor avond en nacht.
 - Een windturbine kan niet onbepert luider zijn want de maximale geluidbelasting van een windturbine wordt bepaald door het bronvermogen van die windturbines bij de hoogste windsnelheid. Omdat een windmolen continu in bedrijf is en steeds ongeveer hetzelfde geluid produceert is het maximale geluid dat op de gevel van een woning kan ontstaan vrijwel altijd lager dan 47 dB Lden. Maar omdat het een gemiddelde is kan het ook af en toe iets hoger uitvallen: maximaal 3 a 4 dB hoger dan 47 dB Lden .
- V: hoe kan je mitigatie toepassen (bv langzamer draaien of een stillere turbine). A: dat is vastgelegd in de vergunning. Wordt dat in de praktijk gemeten? Meestal niet, maar bijvoorbeeld in de nacht draaien de turbines langzamer. Je doet een controlemeting als er aanleiding is om te denken dat het park niet voldoet aan het Activiteitenbesluit en de wet overtreedt. Hetzelfde geldt voor slagschaduw. Als zij daar niet aan voldoen, dan is dat reden voor handhaving. Dat wil

je eigenlijk voor zijn. Hierover kan de KBG adviseren en suggesties doen voor aanvullende afspraken. Bijvoorbeeld extra controles of rapportages over productie en geluidsemissies. En over het type (stille) turbine.

- Hogere turbines maken niet per definitie meer geluid dan oudere lagere turbines dat komt omdat de draaisnelheid van de rotoren van grotere windturbines langzamer is. Geluid van windturbines wordt bepaald door de slag van de wieken door de lucht. Plus dat de techniek zich voort ontwikkelt waardoor ook stillere windturbines op de markt zijn door bijvoorbeeld toepassing van zogenoemde 'uilenveren' aan de rand van wieken ter vermindering van luchtweerstand en daarmee geluid..
- Over welk geluid gaat het? Hoe wordt dat gemeten? De normen gaan over het totale geluidsspectrum van de windturbine en er zijn voorschriften voor de wijze waarop dat berekend wordt. Infrageluid maakt daar geen onderdeel van uit (dat is laagfrequent geluid onder de 20 Hz). De vraag is of dit schadelijk is voor de gezondheid. Tot op heden is er op basis van wetenschappelijk onderzoek geen bewijs dat geluid van windturbines schadelijk is voor de gezondheid, er kan wel sprake zijn van hinderlijkheid. Het RIVM brengt met enige regelmaat een update uit over geluid van windturbines in relatie tot gezondheid en zijn nu voornemens nader onderzoek uit te voeren op basis van de vraagstukken die nu spelen.
- V: Slagschaduw wordt gemeten op de woning? Telt het gezichtsveld wel mee? A: Nee, dat heeft te maken met de aard van de hinderlijkheid. Die is er alleen als er lichtflitsen door het raam (kader) naar binnen komen. Als je het in het veld ziet dan is daar geen hinder. De norm is vrij streng in vergelijking tot andere landen (maximaal 17 dagen per jaar meer dan 20 minuten, vertaald in maximaal 6 uur per jaar). Er worden berekeningen gemaakt om te kijken wat het effect is. Er zijn geen gezondheidseffecten van slagschaduw bekend. De turbine wordt stilgezet om overschrijding van de norm te voorkomen.

Gezondheid

Op basis van wetenschappelijk is tot op heden niet aangetoond dat er sprake is van een direct effect op de gezondheid door windturbines. Dat er sprake kan zijn van hinderlijkheid die indirect tot gezondheidseffecten kunnen leiden wordt wel erkend. Er is wel behoefte aan nader onderzoek. RIVM is dat ook van plan te gaan doen.

PM deelt de rapportage van een traject in Amsterdam waarin een experts de laatste stand van zaken op een rij hebben gezet.